

Hvordan kan vi sikre god språkutvikling hos sykepleiere med norsk som andrespråk?

Personer med norsk som andrespråk må kunne studere og utøve sykepleie på en forsvarlig måte i Norge. Da er det viktig at de mestrer språket muntlig og skriftlig i en sykepleiefaglig kontekst.

Kari Mari Jonsmoen

Professor
Oslomet – storbyuniversitetet

Marit Greek

Dosent
Oslomet – storbyuniversitetet

Norsk kunnskaper

Kommunikasjon

Språkkunnskaper

Undervisning

Sykepleien 2021 109 (87050) (e-87050)
DOI: 10.4220/Sykepleiens.2021.87050

Hovedbudskap

Alle sykepleierstudenter og sykepleiere har innfridd samfunnets krav til norskferdigheter. Utenlandske sykepleiere har dokumentert norskferdigheter som tilsvarer B2 på Europarådets nivåskala for språk (CEFR) (1). Sykepleierstudenter har oppnådd karakteren 3 eller bedre i norsk fra en norsk videregående skole eller har, i likhet med utenlandske sykepleiere, dokumenterte norskferdigheter på nivå B2 (2, 3). Å innfri kravet er imidlertid ikke ensbetydende med å ha et norsk språk som er funksjonelt i en sykepleiefaglig sammenheng.

En nødvendig forutsetning for å kunne studere og utøve sykepleiefaget på en forsvarlig måte i Norge er å mestre norsk muntlig og skriftlig i en sykepleiefaglig kontekst. Det krever et bredere språklig repertoar enn en kan forvente at det er mulig å tilegne seg på et generelt norskkurs eller i norskundervisning på videregående skole.

Et velfungerende språk forutsetter at en fortsetter å utvikle språkferdighetene sine gjennom bevisst og systematisk arbeid over tid (4–6). En betydelig andel sykepleierstudenter og sykepleiere med et annet førstespråk enn norsk (N2) trenger å styrke norskferdighetene sine for å sikre kvalitet i profesjonsutøvelsen.

Det er enighet om problemet, men ikke løsningen

Det er enighet om at tiltak må iverksettes, og spørsmålet er hvordan det skal gjøres. Bør det for eksempel være strengere krav til norsk, bør det gis norskkurs, eller bør studie- og arbeidshverdagen organiseres slik at en sykepleierstudent eller sykepleier utvikler norskferdigheter gjennom sitt daglige virke?

For å komme nærmere et svar er det relevant å se på hvilke konkrete språklige utfordringer sykepleierstudenter med N2 har, hva manglende språkferdigheter kan ha å si for profesjonsutøvelsen, og hva teorien sier om andrespråkinnlæring.

Det er behov for mer språkopplæring

Utilstrekkelige norskferdigheter svekker studentenes læringsutbytte (4, 5, 7), gjør praksisveiledning utfordrende (8), gjør sykepleiedokumentasjonen mangelfull (9, 10) og påvirker kvaliteten på den sykepleien som utøves (10, 11).

Språkproblematikken gjelder både sykepleiere med N2 som har sin utdanning fra Norge, og de som er rekruttert internasjonalt. En studie av filippinske sykepleiere konkluderer med at det er behov for mer språkopplæring enn det som kreves for å bli autorisert i Norge (12).

«Språklæring og faglæring skjer samtidig og i samspill.»

Diskusjonen i fagmiljøet om hvordan en best kan tilrettelegge for å tilegne seg nødvendig språkkompetanse for utdanning og profesjonsutøvelse, domineres av to perspektiver:

1. Språket videreutvikles i en sykepleiefaglig kontekst. Ved å arbeide med faget på norsk vil en lære norsk dersom språket vies oppmerksomhet (7, 13).
2. Språket videreutvikles i en sykepleiefaglig kontekst, men språklæring må vektes mer enn sykepleiefaget når språk skal læres (5).

Begge perspektivene støttes av eksisterende teori om at et andrespråk læres best i den konteksten det skal brukes i, og at språklæring og faglæring skjer samtidig og i samspill (6, 14). Det avgjørende spørsmålet er hvordan en trekker språket frem på scenen med sykepleiefaget som bakgrunn.

Sju prinsipper er relevante i andrespråksopplæring

Om språkutvikling er målet, er det ikke likegyldig hvordan en arbeider med språket. Vi vil i det følgende ta utgangspunkt i sju prinsipper fra Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (14) og kommentere dem ut fra språklæring i en sykepleiefaglig kontekst.

Prinsippene retter seg mot god andrespråksopplæring i grunn- og videregående opplæring, men er også relevante i høyere utdanning og arbeid.

1. Deltakernes morsmål bør brukes som en ressurs i undervisningen

En lærer lettest på det språket en kan best, og førstespråket må betraktes som en ressurs i både læring og arbeid. Om det er mulig, bør de som har samme førstespråk, samarbeide for å forstå faget og profesjonsutøvelsen i en norsk kontekst og reflektere over det norske språket.

I arbeidet med å utvikle ferdigheter i norsk er «det å ha kunnskap om og kunne reflektere over språk, inkludert en bevissthet om hva man kan og ikke kan» (15, s. 3) en styrke. Refleksjon over språk og fag vil gi muligheter både for økt faglæring og språklæring og bidra til refleksjon og forståelse av hvordan språket brukes i ulike situasjoner (5, 15, 16).

Å sammenlikne innlæringspråket med førstespråket og se forskjeller og likheter mellom språkene vil gi økt metaspråklig bevissthet og forståelse for egne språklige utfordringer. Språket i faglitteratur, journaler eller relevante situasjoner som for eksempel observasjoner samt kommunikasjon med spesifikke pasienter kan danne utgangspunktet for språklige samtaler.

2. En skal ha høye forventninger til deltakerne

En skal ikke stille lavere krav til N2-brukere enn til dem som kan bruke førstespråket sitt i læring og profesjonsutøvelse ved å forenkle språket eller det faglige innholdet. Det kan føre til at de ikke tilegner seg tilstrekkelige språkferdigheter og fagkunnskaper til å fullføre et studium eller utøve en profesjon.

3. Målene for undervisningen må være forståelige

For utenlandske sykepleiere og studenter med studiekompetanse fra et annet land enn Norge kan mange av kravene som stilles til språk, samhandling med medstudenter, lærere og veiledere, kolleger og pasienter og arbeids- og læringsformer være ukjente.

De språklige kravene bør derfor være forklart og forstått. Uten en slik forståelse blir språkinnlæring unødvendig vanskelig. Språk må med andre ord settes på dagsordenen og være en naturlig og eksplisitt del av faglige samtaler, enten det er i utdanning eller profesjon.

4. Sørg for at alle får delta i faglige samtaler

Gjennom faglige samtaler opparbeider en seg et profesjonelt språk som kan tilpasses den en snakker med. Et profesjonelt sykepleiefaglig språk kjennetegnes av et bredt ordforråd bestående av ord hentet fra hverdagslivet generelt og faget spesielt.

«Å utvikle muntlige ferdigheter fordrer imidlertid at en får veiledning som gir mulighet for språklig refleksjon.»

Et variert sett av adjektiver er nødvendig for å kunne være presis. Det samme gjelder for ord og uttrykk som nyanserer eller poengterer innholdet i et utsagn, og som skaper sammenheng mellom ytringene.

Faglige samtaler gir anledning til å utvikle ordforråd og uttale samtidig som en oppøver muntlige ferdigheter på norsk som for eksempel å lytte, svare, forklare, stille spørsmål, argumentere, gi uttrykk for vurdering og ha samtaler på pasientens premisser. Å utvikle muntlige ferdigheter fordrer imidlertid at en får veiledning som gir mulighet for språklig refleksjon.

5. Knytt sammen muntlige og skriftlige aktiviteter

Lesing og skriving henger sammen (17, 18). Skal en lese og skrive på et andrespråk, er det viktig å arbeide parallelt med å tilegne seg muntlige og skriftlige ferdigheter. Å få støtte til å utvikle egne tekster og kunne samtale om ulike muntlige og skriftlige sjangre i sykepleie vil være av stor betydning for å utvikle norskspråklige ferdigheter.

6. Legg til rette for langvarig og systematisk arbeid med ord og begreper i alle fag

Et presist språk krever kunnskap om relevante ord og uttrykk. Som faglærer, fagveileder eller sykepleier bør en derfor vie ord og uttrykk oppmerksomhet og arbeide med begrepsforståelse og ordforråd.

Både studenter og sykepleiere med N2 bør få anledning til å vie det fagspesifikke og hverdagslige ordforrådet oppmerksomhet, slik at de kan bruke det norske språket på en hensiktsmessig måte i studiet og i profesjonsutøvelsen.

7. Gi deltakerne strategier for læring og evaluering

Situasjoner der en må forholde seg bevisst til sin egen læring og språkutvikling, fremmer utvikling av metabevissthet rundt disse prosessene. Ulike lærings- og språksituasjoner, blant annet egne språklige forbedringer og utfordringer, bør derfor tematiseres (5, 15, 16).

Språklige utfordringer må vektlegges

Vi kan fastslå at det er behov for tiltak som bedrer norskferdighetene blant studenter og sykepleiere med N2. Hvis språket settes i fokus, læres det best i den konteksten det skal brukes i.

Men om fag i for stor grad integreres i språktilbudet, kommer faginnholdet lett i forgrunnen (4, 5). En risikerer dermed å gå i «fagfella». For å lære språk må språket forstås, og de språklige utfordringene knyttet til sykepleie, må vektlegges og forklares ut fra en språklig synsvinkel (5).

Problemet er at eksterne kursholdere, sykepleiere eller sykepleielærere ikke nødvendigvis er kvalifisert til å undervise i norsk som andrespråk i en sykepleiefaglig sammenheng, og mangler både kunnskap om språklæring og fagdidaktikk (6, 19).

Språkutvikling krever dessuten vedvarende innsats, og det er et stort frafall blant mottakerne av språkstøttetiltak som kommer i tillegg til det ordinære studietilbudet eller arbeidet (5, 16).

«For å lære språk må språket forstås.»

For å sikre tilstrekkelige norskferdigheter hos sykepleiere og sykepleierstudenter kan en arbeide for at kravet til norsk økes, eller at den grunnleggende norskopplæringen blir bedre, altså norsk før sykepleie.

Å utvikle det norske språket slik at en kan lese og forstå faglitteratur, delta i faglige diskusjoner, samle presise data om pasienter, kunne rapportere tilfredsstillende både muntlig og skriftlig og kunne samarbeide med kolleger, læres imidlertid verken på kurs eller i videregående skole.

Å heve norskkravene har trolig liten effekt

Karakterkravet i norsk er hevet til 3 uten at det har ført til noen endring, og å heve norskkravene til utenlandske sykepleiere vil trolig ha like liten effekt. En har dermed to muligheter: sykepleienorsk eller norsk i sykepleie.

En kan organisere støttetiltak ut fra en overbevisning om at språket en trenger i sykepleierutdanningen og profesjonsutøvelsen, tilegnes når det brukes i og om sykepleie.

Universitetet i Sørøst-Norge tilbyr språkkafé til sine sykepleierstudenter (7), og Oslomet har Språkmakkertilbudet der studenter veileder medstudenter i norsk (16). I denne artikkelen hevder vi imidlertid at språklæring er best når andrespråksteorien er en rettesnor, altså norsk i sykepleie.

«Språklæring er best når andrespråksteorien er en rettesnor, altså norsk i sykepleie.»

Språkutvikling er arbeidskrevende, og det tar tid å utvikle metaspråklig bevissthet, kunnskap om norsk språk i en sykepleiefaglig sammenheng og arbeide systematisk med språket. Følgelig er det nødvendig med tiltak som gir anledning til å arbeide med norsk språk over tid og i sammenheng med fagkunnskap og profesjonsutøvelse.

Det er mange eksempler på at både studenter og sykepleiere har blitt tilbudt korte språkkurs, seminarer og ulike uforpliktende språktilbud (5, 7, 20), men det er lite dokumentasjon på at disse tiltakene har ført til økte norskferdigheter innen alle studiets og profesjonens muntlige og skriftlige sjangre.

Norsk må være i sentrum i sykepleie

Vi hevder i denne artikkelen at norsk må være i sentrum når målet er å utvikle norskferdigheter – altså norsk i sykepleie. Språkinnlæringen bør være målrettet og ta utgangspunkt i sykepleiefaget, og språket må løftes frem for å bli vektlagt av språkinnlærerne.

Barnehagelærerutdanningen ved Oslomet har lyktes med sine integrerte norskkurs i utdanningen (21). Det er imidlertid verdt å merke seg at de som underviser på disse kursene, er norsklærere og ikke barnehagepedagoger. Norsklærerne setter søkelys på språk, og selv om en i språkkurset tar utgangspunkt i barnehagefaget, er faget plassert i bakgrunnen.

Høstsemesteret 2021 vil Oslomet tilby nettkurset *Norsk i sykepleie*. Målet er at deltakerne tilegner seg relevante strategier for språklæring og videreutvikler sine norskspråklige ferdigheter i en sykepleiefaglig sammenheng.

Kursinnholdet er sentrert rundt følgende temaer: norsk grammatikk, utvikling av egne norskferdigheter, språk som et uttrykk for tanker, meninger, forståelse og holdninger, fagspråk i sykepleie, språkbruk i veiledningssituasjoner, muntlig kommunikasjon i sykepleie og skriftlig kommunikasjon i sykepleie.

Kurset er omfattende og passer for sykepleiere og studenter som har anledning og vilje til å gjøre en stor innsats for å høyne sine språkferdigheter i norsk.

Forskningen bør lede til en kvalifisert debatt

I forbindelse med nettkurset vil det bli gjennomført en kvalitativ deskriptiv studie av deltakernes muntlige og skriftlige språkutvikling. Data vil bli analysert ut fra et språklig perspektiv. Analysene vil ta utgangspunkt i de språklige elementene som har blitt tematisert på kurset, med spesiell vekt på tempus, syntaks og ordforråd, i tillegg til metaspråklig bevissthet og strategier for språkutvikling.

I studien søker vi svar på om deltakelse på nettkurset gir økt språklig mestring når det gjelder muntlige og skriftlige ferdigheter. Forskningsfunnene vil gi oss viktige og relevante data om deltakernes språklige utvikling i kursperioden, og kunnskap om nettbaserte språkkurs kan bidra til motivasjon og strategier for videre arbeid med å utvikle norskspråklige ferdigheter.

Vårt ønske er at forskningen vil lede til en kvalifisert debatt i sykepleiefaglige miljøer om hvilke tiltak som gir sykepleierstudenter med norsk som andrespråk en reell mulighet til å utvikle et bredt norskspråklig repertoar for studier og profesjonsutøvelse.

Referanser

1. Utdanningsdirektoratet. Det felles europeiske rammeverket for språk. Oslo: Utdanningsdirektoratet, 2011. Tilgjengelig fra: <https://www.udir.no/contentassets/7b05fd5245a04fe1ba995dc69809703/det-felles-europeiske-rammeverket-for-sprak-2011.pdf> (nedlastet 01.02.2021).
2. Helsedirektoratet. Nye krav til autorisasjon for helsepersonell med utdanning fra utenfor EU/EØS. Oslo: Helsedirektoratet; 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/nye-krav-til-autorisasjon-for-helsepersonell-med-utdanning-fra-utenfor-eu-eos> (nedlastet 08.06.2021).
3. Samordna opptak. Krav til norsk og engelsk. Oslo: Kunnskapsdepartementet; 2013. Tilgjengelig fra: https://www.samordnaopptak.no/info/utenlandsk_utdanning/sprakkrav/krav-til-norsk-og-engelsk-for_hoyere_utdanning/ (nedlastet 01.06.2021).
4. Jonsmoen KM, Greek M. Sykepleierstudenter og sykepleiere med norsk som andrespråk. Michael. 2021;18:Supplement 26:121–9.
5. Greek M, Jonsmoen KM. Studenter med norsk som andrespråk mangler nødvendige språkferdigheter. Sykepleien. 2018; 106: e-72471. Tilgjengelig fra: <https://sykepleien.no/forskning/2018/10/studenter-med-norsk-som-andresprak-mangler-nodvendige-sprakferdigheter> (nedlastet 01.06.2021).
6. Selj E. Skrivning når norsk er andrespråk. I: Selj E, Ryen E, red. Med språklige minoriteter i klassen. Oslo: Cappelen Akademisk; 2008. s. 132–56. Tilgjengelig fra: <https://www.nb.no/items/44ab6fbf4b63c1406bcefbcc37272182?page=131> (nedlastet 12.03.2021).

7. Sverre BL, Jensen LH, Stenhammer AS, et al. Akademisk språkkafé – ASK: Et medvirkningsbasert aksjonsforskningsprosjekt. Sluttrapport. Skriftserien nr. 5, 2020. Drammen: Universitetet i Sørøst-Norge; 2020. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/2677574> (nedlastet 12.03.2021).
8. Skisland AV-S, Flateland SM, Tønsberg AKF, et al. Praksisveiledning av minoritetsspråklige sykepleierstudenter krever mer tid og tilrettelegging. Sykepleien Forskning. 2018;13:e-73021. DOI: [10.4220/Sykepleienf.2018.73021](https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2018.73021)
9. Hellesø R, Johannesen LM. Første- og andrespråklige sykepleiere har ulik journalføring. Sykepleien Forskning. 2019;14:e-76342. DOI: [10.4220/Sykepleienf.2019.76342](https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2019.76342)
10. Johannesen LM. Språklig- og sykepleiefaglig kvalitet i et utvalg vaktskifterapporter forfattet av sykepleiere med norsk som førstespråk og sykepleiere med norsk som andrespråk. Sykepleieres journalføring i et første- og andrespråklig perspektiv og pasientperspektiv. Oslo: Universitetet i Oslo; 2016.
11. Lystad K, Higrav M, Frøysa K, et al. Språkvansker fører til alvorlige avvik på sykehjemmene. NRK 29.3.2012. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/livsstil/sprakvansker-skaper-sykehjemsavvik1.8055059> (nedlastet 01.02.2021).
12. Nortvedt L, Lohne V, Dahl K. A courageous journey: experiences of migrant Philippine nurses in Norway. Journal of Clinical Nursing. 2020;29:468–79. DOI: [10.1111/jocn.15107](https://doi.org/10.1111/jocn.15107)
13. Stensvand EE, Nilsen AJ. Fleirspråklege sjukepleiestudentar får ekstra språkoppfølging. Tilgjengelig fra: <https://www.hvl.no/aktuelt/fleirspraklege-studentar-far-ekstra-oppfolging/> (nedlastet 20.05.2021).

14. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring. Prinsipper for god andrespråksopplæring. Oslo: Oslomet. Tilgjengelig fra: <https://nafo.oslomet.no/ressurser/10-prinsipper-for-god-andrespraksinnlaering/> (nedlastet 20.05.2021).
15. Haukås Å. Metakognisjon om språk og språklæring i et flerspråklighetsperspektiv. Acta Didactica. 2014;8(2). Tilgjengelig fra: <https://journals.uio.no/adno/article/view/1130/1009> (nedlastet 01.02.2020).
16. Jonsmoen KM. Samtaler som stimulerer til språkutvikling: En studie av språkmakkertilbudet ved OsloMet – storbyuniversitetet. Uniped. 2021;44:17–30.
17. Greek M, Jonsmoen KM. Skriveveiledning til økt fag- og tekstforståelse. Norsk Pedagogisk Tidsskrift. 2013;97(4–5):281–91.
18. Dysthe O, Hertzberg F, Hoek TL. Skrive for å lære. Skrivning i høyere utdanning. Oslo: Abstrakt forlag; 2010.
19. Nilsen IM. Enda et norskkurs, er det det som trengs? I: Greek M, Jonsmoen KM, red. Språkmangfold i utdanningen. Oslo: Gyldendal Akademisk; 2015. s. 221–35.
20. Kristiansand kommune. Forstå og bli forstått. Kristiansand; 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/globalassets/ust/ht/kompetanse/kurs/informasjon-om-designmeg-kurs.pdf> (nedlastet 01.06.2021).
21. Tkachenko E, Bratland K, Homme BF. Barnehagen som språklæringsarena for flerspråklige barnehageansatte i arbeidsrettet norskopplæring. NOA: Norsk som andrespråk. 2018;34:189–212. Tilgjengelig fra: <http://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1563> (nedlastet 12.03.2021).

